

Trygg barndom, sikker fremtid

En NOU for barn og unge om rettsikkerhet i barnevernet

Innhold

Kapittel 1

Hva, hvem, hvorfor? 6

Hva er dette?	7
Hva er jobben til Utvalget?	9
Hva kan Utvalget foreslå?	11
Hva er barnevernet og hva gjør de?	12

Kapittel 2

Barns rettigheter 17

Barn bør behandles mer rettferdig	18
Barnerepresentantordning (BRO)	19
Partsrettigheter til barn som er 12 år	22
Rettighetene til barn med minoritetsbakgrunn	23

Kapittel 3

Avgjørelser i barnevernet 24

Avgjørelser i undersøkelser	28
Avgjørelser når barn frivillig flyttes hjemmefra	30
Avgjørelser ved akuttiltak	31
Avgjørelser i nemnda og domstolen	33
Bruk av sakkyndige når avgjørelser skal tas	36

Kapittel 4

Tiltak når barn bor utenfor hjemmet37

Barn og familiens rett til å møte hverandre og til å bo sammen igjen	38
Fosterhjem	40
Institusjon	41
Når barn ikke kan flytte hjem igjen	43
En god overgang til voksenlivet	44

Kapittel 5

Systemer for bedre rettssikkerhet og kvalitet46

Måten barnevernet i kommunen fungerer	48
Måten barnevernet samarbeider med andre	50
Måten statsforvalteren passer på barnevernet	52
Forhåndsgodkjenning av de som jobber i barnevernet?	53
Måten det kan bli mer åpenhet om barnevernet	54
Forskning – Det vi vet om barnevernet og trenger å vite mer om	55

Til alle barn i Norge!

Hvis barn ikke har det bra hjemme, så skal barn få hjelp til å få det bedre. Barn skal ha en god oppvekst og få hjelp når de trenger det uansett hvem de er, uansett hvor i landet de bor og uansett hvem de bor med.

Stortinget var ikke sikker på at barn og familier som trenger hjelp fikk god nok hjelp av barnevernet, og ga barneministeren i oppdrag å finne ut mer. I 2021 var det Kjell Ingolf Ropstad som var barneminister, og han spurte meg om jeg kunne lede arbeidet med å undersøke om barn i Norge får den hjelpen de trenger og blir møtt med trygghet, kjærlighet og forståelse, slik loven sier.

Sammen med mange erfarne og dyktige folk er det skrevet en rapport – en NOU – som inneholder våre forslag til hva som kan bli bedre for barna, og for familiene, som trenger hjelp. Vi har laget en egen rapport for barn, som oppsummerer arbeidet vårt, slik at alle barn kan få muligheten til å vite hva vi mener bør endres. Denne rapporten du leser i nå er den aller første NOU-en for barn!

Vi har vært opptatt av å sikre at barns rettigheter blir godt ivaretatt. Jeg vil spesielt fremheve forslaget om at alle barn som ikke kan bo hjemme skal få representanter som bare skal ha som jobb å være barnets støttespiller og hjelper. Vi har kalt det Barnerepresentantordningen – BRO. Vi sier også at alle barn i barnevernet skal få mulighet til å be om ny vurdering hvis de opplever at hjelpen ikke er god nok.

Trygg og god omsorg i familien er viktig for barn, og utvalget foreslår at barns familieliv må beskyttes enda bedre, slik at barn kan ha et trygt og godt familieliv når de bor med sine foreldre, og når de bor i fosterhjem og på institusjon.

Vi i utvalget har møtt mange fine og modige barn som har delt med oss hvordan de opplever barnevernet, og hva de mener er viktig å gjøre annerledes. Vi har lest alt vi har kommet over som forteller oss om barns erfaringer, og vi har gjennomført egne undersøkelser som spør barn om hva de mener. Dette er et viktig grunnlag for forslagene våre, og vi er takknemlige for alle som har bidratt. Tusen takk!

Foreldre i barnevernet har også delt sine erfaringer som har vært viktig for oss å høre, og vi har også brukt mye forskning og kunnskap. I tillegg har vi fått innspill fra mange flinke, engasjerte og kunnskapsrike folk som arbeider i barnevernet.

Utvalgets forslag skal nå sendes til alle i Norge som vet og kan noe om barn som trenger hjelp, for å høre hva de synes om forslagene. Alle barn som har lyst, kan komme med innspill.

Deretter skal regjeringen tenke over og vurdere forslagene. Til slutt er det Stortinget – som er folkets representanter – som bestemmer hva som skal gjøres.

Takk til UNICEF Norge og Agnete Bersvendsen for å ha laget denne oppsummeringen på vegne av utvalget, og til UNICEF Norges ungdomsråd for at dere har lest og gitt tilbakemeldinger. Det er laget en egen versjon av denne NOU-en for barn på nord-samisk. Takk til Inger-marie Oskal og Inger Anne Eira-Andersson for å ha oversatt teksten til samisk.

Beste hilsen,

Marit Skivenes

Leder av Utvalget, Professor. Universitetet i Bergen

Kapittel 1
**Hva,
hvem,
hvorfor?**

Dette kapittelet handler om å forklare **hva** dette du leser i er, **hvem** det handler om, **hvorfor** det er skrevet og **hvordan** det skal brukes videre.

Hva er dette?

En NOU er en rapport om hvordan noe kan gjøres bedre i Norge. Det kan være om skole, jordbruk eller trafikk, eller noe annet. Denne handler om barnevern. NOU-ene lages av ekspertgrupper som regjeringen setter sammen.

NOU-en om barnevern heter «Trygg barndom, sikker fremtid» og er den syvende i 2023. Derfor skrives det NOU 2023: 7.

NOU-en er laget av 14 eksperter som har forskjellig utdanning og erfaring, som er viktig for å vite hvordan barnevernet kan bli bedre for barn og foreldre i Norge. Ekspertene har jobbet i to år med NOU-en og gruppen blir i NOU-en kalt **Utvalget**.

Det du leser i nå er en NOU for barn, fordi barn skal ha mulighet til å lese om hva Utvalget mener må gjøres for å styrke rettighetene deres. Det å få tilpasset informasjon er også en rettighet barn har.

Når regjeringen har fått NOU-en, sendes den på det som heter en **høring** slik at alle som kan ha noe viktig å si om rådene får mulighet til det. Det er ofte voksne, men også barn noen ganger. Deretter jobber regjeringen videre med rådene. Når de er ferdige, foreslår regjeringen endringene til Stortinget. Stortinget består av mennesker som er valgt til å bestemme hva som blir lover i Norge, og skal bestemme hva som gjøres med rådene fra Utvalget.

Vil du si din mening?

Utvalgets NOU sendes på høring når regjeringen har fått den. Da kan hele Norge i noen uker si sin mening om det som står og forslagene som blir fremmet. NOU-en og forklaringen på hvordan man kan gi innspill finner man her: www.regjeringen.no/id1763

Barn kan si sin mening direkte til regjeringen, og hvis man vil kan man få hjelp av en voksen til å gjøre det. Barn kan også si ifra til en organisasjon om hva de mener, for eksempel til UNICEF, Redd Barna, Barneombudet eller Landsforeningen for barnevernsbarn.

Hva er jobben til Utvalget?

Utvalget har fått en jobb av regjeringen. Det kalles et mandat. Mandatet er på nesten tre sider, og Utvalget må gjøre det som regjeringen ber om.

Utvalget sin jobb har vært å finne ut hvordan barnevernet kan bli bedre til å passe på barn og foreldres rettigheter. For eksempel når det gjelder:

- ▶ Måten barnevernet blir kjent med barna og familien deres.
- ▶ Måten barnevernet passer på at barn og foreldre får informasjon.
- ▶ Måten barnevernet passer på at barn og foreldre får være med på å bestemme.
- ▶ Måten barnevernet flytter barn ut fra hjemmet på en riktig og rettferdig måte.
- ▶ Måten barnevernet passer på at barn som ikke bor hjemme har det bra.

Det betyr at Utvalget skal se etter det som kan gjøres bedre, og Utvalget sier derfor lite i NOU-en om alt det gode arbeidet som gjøres i barnevernet.

Selv om de som sitter i Utvalget er eksperter, er de ikke eksperter på hvordan det er å være barn i dag eller hvordan barn opplever hjelpen de får fra barnevernet. Utvalget har derfor snakket med barn som har fått hjelp av barnevernet. Barna har gitt råd om hvordan barnevernet bør jobbe, slik at hjelpen kan bli best mulig.

Utvalget har også snakket med foreldre som har vært i kontakt med barnevernet, og de har snakket med de som jobber i barnevernet. Dette for å høre om hva de mener er viktig i jobben barnevernet gjør og hva som bør endres. Utvalget har også snakket med andre eksperter i Norge og i andre land for å lære og for å kunne komme med best mulige forslag.

Barnekonvensjonen er en avtale som sier at alle barn har rettigheter, og at voksne skal hjelpe barn til å få disse rettighetene. En rettighet er noe du har krav på å ha eller krav til å gjøre. Ingen kan ta det vekk fra deg.

Eksempler på rettigheter er at alle barn skal være trygge og ha det bra. Barn skal få kjærlighet, omsorg, mat, klær, leke og gå på skole. Hvis de blir syke, skal de få hjelp. Ingen skal skade eller gjøre vonde ting mot barn. Alle barn har rett på beskyttelse.

En annen viktig rettighet, er noe som kalles *medvirkning*. Det er barnets rett til å si sin mening, bli lyttet til og få vite hva som skjer. Det gjelder i alle saker som handler om barnet. Dette er en viktig rettighet fordi barnet må få være med på å bestemme hvis noe skal skje i livet deres.

Barnekonvensjonen

Hva kan Utvalget foreslå?

Etter å ha snakket med alle de som kan noe om barnevern og lest norsk og utenlandsk forskning, så har Utvalget beskrevet hva som er problemene som trenger å bli løst. Utvalget har deretter laget forslag til løsninger. Det er seks typer løsninger utvalget foreslår i NOU-en:

- ▶ At det lages nye lover eller regler om hvordan barnevernet skal jobbe.
- ▶ At det lages veiledere som gir råd om hvordan barnevernet kan jobbe bedre.
- ▶ At det lages noe helt nytt slik som en ny ordning bare for barn.
- ▶ At det gjøres endringer i hvem som skal gjøre hva.
- ▶ At det gjøres mer forskning og hentes inn mer kunnskap.
- ▶ At det gjøres en utredning av en sak som Utvalget tror er lurt å gjøre, men som ikke helt har vært Utvalget sin jobb å si noe om.

Barnevernsloven er en lov som beskytter barn og passer på rettighetene deres. Loven er mange regler som både barnevernet og andre skal følge. Barnevernsloven bygger på barnekonvensjonen.

Barnevernsloven sier hva barn har rett til dersom de trenger hjelp, hva som er rettferdig behandling og hva som skal skje hvis noe er galt. For eksempel sier barnevernsloven at barn må få rett hjelp til rett tid.

Hva er barnevernet og hva gjør de?

Alle kommuner i Norge har et barnevernskontor, kalt **barnevernstjeneste**. På hvert kontor jobber det mange voksne. De passer på at barn, unge og deres familie har det best mulig. De skal gi hjelp, omsorg og beskyttelse til barn som trenger det.

Alle barn skal ha det trygt og godt, men noen ganger trenger barn og familier hjelp. Da kan barnevernet hjelpe.

Barn kan komme i kontakt med barnevernet fordi noen er bekymret for hvordan de har det hjemme. Det kan for eksempel være skolen, helseyskepleier eller en lege som er bekymret. Barn kan også be om hjelp selv, eller foreldre, besteforeldre eller en nabo kan gjøre det.

Alle kan si ifra til barnevernet om de er bekymret for et barn. Når noen sier ifra til barnevernet, heter det **bekymringsmelding**.

Undersøkelse

Når barnevernet mener de kanskje kan hjelpe et barn og familien til barnet, starter barnevernet noe som kalles *undersøkelse*.

En undersøkelse handler om at barnevernet skal finne ut om barnet eller familien kan trenge hjelp, og hva slags hjelp de trenger. De trenger å bli bedre kjent med barnet og familien. Da kommer barnevernet gjerne på besøk, snakker med barnet, og snakker med foreldrene. Det skal gjøres så grundig som det trengs, men samtidig så forsiktig som mulig.

Undersøkelsen gjøres fordi barnevernet bedre skal forstå hva barnet og familien kan trenge av hjelp.

Barnevernet kan gjøre en undersøkelse selv om barnet og foreldrene ikke vil det. Det er fordi barnevernet må være helt sikker på om barnet trenger hjelp eller ikke. Hvis barnet trenger hjelp, men ikke får det, kan det skade barnet. Når barnevernet gjør en undersøkelse selv om barn og foreldre ikke vil det, kan det føre til stress, uro og ubehag. Barnevernet skal uansett passe på at barnet og familien har det så godt som mulig.

Hjelpetiltak

Dersom barnet og familien trenger det, kan de få *hjelpetiltak* hjemme.

Noen ganger trenger foreldrene hjelp til å se hva barnet deres trenger av omsorg og kjærlighet. Da kan barnevernet gi veiledning, for at foreldre skal kunne gi den omsorgen og kjærligheten barnet trenger. Andre ganger trenger foreldre penger som hjelpetiltak, slik at barnet kan være med på en fritidsaktivitet. Barnevernet gjør mye annet også.

Flytting ut av hjemmet

Barnevernet mener noen ganger at barn har det altfor vanskelig hjemme. Så vanskelig at det kan skade barnet å bo der. Da hender det at barn ikke kan bo hjemme. Noen ganger skjer flyttingen veldig raskt, og da kalles det for **akuttiltak**. Andre ganger kan det ta lenger tid, med mer planlegging, før flyttingen skjer.

Når barn flytter hjemmefra, flytter de aller fleste i **fosterhjem** og noen flytter på **institusjon**.

Hva er fosterhjem?

Fosterhjem er en familie som ønsker å passe på barn som ikke kan bo hjemme. Noen ganger er familien noen barnet kjenner. Andre ganger er familien noen barnet ikke kjenner.

Hva er institusjon?

En institusjon er et sted der flere barn og unge kan bo og få hjelp hvis de har det vanskelig hjemme. Noen bor der over noen måneder og andre over flere år. Det kommer an på hva som er best for barnet.

Det finnes mange slike institusjoner i hele Norge. På hvert sted jobber det flere voksne. Deres jobb er å passe på og hjelpe barn og unge som bor der. For eksempel ved at de får omsorg, et trygt sted å være og kan få hjelp med skolearbeid og trygge rammer. Hvis en ungdom trenger å slutte med narkotika, hjelper de med det også.

Det kan være forskjellige grunner til at et barn ikke kan bo hjemme. For eksempel hvis foreldrene ikke bryr seg nok om barnet, slår barnet eller skader barnet på en annen måte. Noen ganger bruker foreldre narkotika, og da er det ikke alltid de klarer å ta vare på barnet sitt.

Andre ganger må barn flytte hjemmefra hvis barnet trenger mer hjelp enn det foreldrene kan gi. For eksempel hvis barnet selv bruker narkotika og trenger hjelp til å slutte med det.

Det er en nemnd som bestemmer

Barn bør bo hjemme med sine foreldre. Det er faktisk en rettighet barn og familier har – å bo sammen. Derfor kan barnevernet **foreslå** at et barn bør flytte hjemmefra, hvis et barn ikke har det bra der. Barnevernet er likevel ikke de som bestemmer om det skal skje. **Barneverns- og helsenemnda** er de som bestemmer. De vil fra nå av kalles **nemnd**, fordi det er et lettere ord.

Det er ofte tre personer i nemnda som skal bestemme. Det er en som er ekspert på loven, en som er ekspert på barn og en vanlig person. De skal høre meningen til barnet, foreldrene og barnevernet når noe som er veldig alvorlig skal **gjøres**, slik som å bestemme om et barn skal flytte fra hjemmet sitt. Nemnda skal alltid bestemme ut fra det de mener er det beste for barnet.

Noen viktige tall

I 2021 fikk barnevernet i hele Norge litt over 52 000 meldinger om at noen var bekymret for et barn. Da kom nesten 39 000 barn i kontakt med barnevernet gjennom en undersøkelse.

På slutten av 2021 var det litt over 29 000 barn som fikk hjelp fra barnevernet:

- ▶ Litt over 8 300 barn bodde i fosterhjem.
- ▶ 834 barn bodde på institusjon.
- ▶ Resten av barna, om lag 20 000, fikk hjelp hjemme.

Det er strenge regler for at barn skal flytte ut av hjemmet sitt. Hvis det likevel skjer, har barn og familien rett til å holde kontakt og å møte hverandre. Det kalles **samvær**.

Loven sier at målet er at barnet skal flytte hjem igjen. Det kan skje når barnevernet mener det ikke lenger er farlig for barnet å bo der.

Noen ganger skal ikke barnet flytte hjem igjen. Det er fordi det kan skade dem og ikke er det beste for dem.

Kapittel 2
**Barns
rettigheter**

Dette kapittelet handler om hvordan barns rettigheter ikke er godt nok tatt vare på, og hvordan Utvalget mener barnevernet kan passe bedre på barns rettigheter.

Barn bør behandles mer rettferdig

Utvalget mener at barns rettssikkerhet i barnevernet ikke er god nok. Altså, barn som er i kontakt med barnevernet, blir ikke behandlet på en rettferdig nok måte. For eksempel ved at:

- ▶ Barn ikke får nok informasjon om det som handler om dem.
- ▶ Barn ikke på en god nok måte får sagt hva de føler, tenker og ønsker.
- ▶ Barn ikke får være nok med på å bestemme om fremtiden sin.
- ▶ Barn ikke får nok mulighet til å si ifra om at de er uenige i det barnevernet bestemmer.

Hva er rettssikkerhet?

Rettssikkerhet i barnevernet betyr at barnevernet følger loven, gjør det som er riktig, behandler alle likt og rettferdig og passer på barn og foreldres rettigheter. Barnevernet må for eksempel passe på at barn får oppfylt retten til å vite hva som skjer og sagt ifra om hva de mener.

Barnerepresentantordning (BRO)

Utvalget mener at det må gjøres noen store endringer i måten barnevernet passer på barns rettigheter. Det må til for at barn skal bli behandlet mer rettferdig, og få være med på å bestemme om eget liv og framtid. Spesielt de barna og ungdommene som bor i fosterhjem og på institusjon. Det er fordi barn ofte blir litt alene når det er vanskelig hjemme, og det er en stor livsendring for barn å måtte flytte hjemmefra.

Utvalget foreslår at det lages en ny ordning kalt **barnerepresentantordning** – eller BRO. BRO er en ordning for barn. Ingen andre. BRO betyr at alle barn som ikke kan bo hjemme får en voksen som er skikkelig flink med barn, til å sikre at barnet blir hørt og får sagt det som er viktig for barnet. Denne voksne skal kalles **barnerepresentant**.

Barnerepresentanten skal kunne noe om barn, forstå hva barn trenger og være en person barn kan være trygg på. Barnerepresentanten skal passe på at meningen til barnet blir hørt og også passe på rettighetene deres. Representanten kan også hente inn hjelp fra en advokat når det trengs.

Barnerepresentantens jobb er å være der for barnet, fra barnevernet mener et barn ikke bør bo hjemme, gjennom nemndsforhandlingen og etter at barnet har flyttet i fosterhjem eller på institusjon.

Representanten skal ellers ha:

- ▶ Ansvar for å vite hva som skjer i barnets liv.
- ▶ Ansvar for å fortelle barnet om hva som skjer i barnets liv.
- ▶ Ansvar for å vite hva barnet mener, ønsker og hva barnet trenger.
- ▶ Ansvar for å fortelle om hva barnet mener, ønsker og trenger til de som bør vite det. Det gjelder så lenge barnet ønsker det.
- ▶ Ansvar for å fortelle hva barnet mener, ønsker og trenger til barnevernet, nemnda og domstolen. Det gjelder så lenge barnet ønsker det.
- ▶ Ansvar for å fortelle hva barnet mener, ønsker og trenger når noe skal bestemmes i barnets liv og for å finne riktig sted å bo. Det gjelder så lenge barnet ønsker det.
- ▶ Ansvar for å følge med på hvordan barnet har det når barnet ikke bor hjemme.
- ▶ Ansvar for å passe på at barnet får sagt sin mening, blir hørt og får vite om viktige ting som skjer i livet til barnet.
- ▶ Ansvar for å fortelle sin egen mening om hva som er barnets beste.

BRO gjør at de som tar avgjørelser i barnets liv, vet mer om hva barnet mener, ønsker og trenger. Avgjørelsene kan da bli mer tilpasset det barnet trenger.

I tillegg vil BRO hjelpe barn med å si ifra og klage, hvis noe bør bli bedre i fosterhjemmet eller på institusjonen.

BRO vil styrke barns rettssikkerhet, fordi barnet vil ha en voksen som passer på at rettighetene deres blir tatt vare på.

Utvalget mener BRO må prøves ut noen steder i landet før alle barn og unge i Norge får det. Det er for å være sikker på at dette er en hjelp som fungerer.

Hva vil det si å klage på noe i barnevernet?

Å klage på noe i barnevernet betyr å si ifra om noe du er uenig i eller synes er urettferdig. Alle barn kan si ifra til barnevernet hvis de er uenige eller ikke har det bra. For eksempel kan du si ifra hvis du ikke får den hjelpen du trenger, du mener barnevernet ikke gjør jobben sin riktig, eller du ikke har det bra i fosterhjem eller på institusjon.

Du kan i dagens system si ifra på flere måter:

- ▶ Du kan snakke med noen i barnevernet.
- ▶ Du kan skrive et brev til barnevernet.
- ▶ Du kan få hjelp av en voksen du stoler på til å si ifra til barnevernet.

Du kan også klage til statsforvalteren på denne nettsiden:

[www.statsforvalteren.no/portal/barn-og-foreldre/
barn-og-unges-rett-til-a-klage-pa-barnevernet/](http://www.statsforvalteren.no/portal/barn-og-foreldre/barn-og-unges-rett-til-a-klage-pa-barnevernet/)

Hos statsforvalteren jobber det flere voksne. De passer på at barnevernet følger lover og regler. De vil se på klagen din. De vil også se på hvorfor barnevernet vil bestemme slik de gjør. Statsforvalteren kan gi råd til barnevernet, og de kan noen ganger bestemme at barnevernet må gjøre ting på en annen måte, for at du skal bli behandlet rettferdig og ha det best mulig.

Barn som har fylt 15 år kan også få hjelp av en advokat hvis de vil klage på nemnda eller domstolen sine beslutninger, for eksempel at du må flytte i fosterhjem eller institusjon.

Partsrettigheter til barn som er 12 år

Utvalget foreslår en regel som senker aldersgrensen for barns **partsstatus** fra 15 år til 12 år. Det betyr at barn fra 12 år får flere rettigheter. Nesten alle de samme rettighetene som voksne. For eksempel betyr det at barn som har fylt 12 år har:

- ▶ Rett på en egen advokat.
- ▶ Rett til å se hva som er skrevet om dem.
- ▶ Rett til å fortelle om hva de mener om situasjonen.
- ▶ Rett til å få begrunnelser for det som bestemmes i livet deres.
- ▶ Rett til å klage på barnevernets eller nemndas avgjørelser om å flytte hjemmefra, sånn at det kan ses på en gang til.
- ▶ Rett til å delta på nemndsforhandling.
- ▶ Rett til å klage til statsforvalteren hvis de er uenige med barnevernet om hjelpetiltak som påvirker dem.

Mange av disse rettighetene har barn også når de ikke har partsstatus.

Rettighetene til barn med minoritetsbakgrunn

Hvem er barn med minoritetsbakgrunn?

Barn med minoritetsbakgrunn er barn som har en annen kultur, språk eller tro enn det de fleste i Norge har. Det kan være samer, kvener/norskfinner, romanifolk, skogfinner, romer og jøder. Det kan også være barn som har foreldre eller familie som kommer fra et annet land.

Enslige, mindreårige asylsøkere er barn under 18 år som kommer alene til Norge. De har flyktet fra hjemlandet sitt og trenger beskyttelse. For eksempel fordi det er krig i hjemlandet deres.

For at barnevernet skal kunne passe bedre på rettighetene barn og unge har, er det viktig at man tar hensyn til den kulturen, språket og religionen barnet har. Det må gjelde i alt barnevernet gjør. Blant annet i undersøkelser, når barn ikke kan bo hjemme og når de skal finne en barnerepresentant i BRO.

Utvalget mener at barnevernet må passe enda bedre på rettighetene til barn som har en annen kultur, språk eller tro enn det de fleste i Norge har. Utvalget foreslår at de som jobber i barnevernet og i nemnd og domstol skal kunne mer om minoriteter.

Når barn kommer alene til Norge for å få beskyttelse, må de vente på å få vite om de får lov til å bo i Norge. Slik det er nå får ikke de barna som er mellom 15 og 18 år samme hjelp som de som er under 15 år. Utvalget foreslår at alle barn under 18 år skal behandles på samme måte, og foreslår derfor å fjerne aldersgrensen.

Kapittel 3

Avgjørelser i barnevernet

Dette kapittelet handler om hvordan barnevernet skal ta sine avgjørelser. Avgjørelser skal være til **barnets beste**. Det betyr at når voksne som skal ta avgjørelser i barns liv, må de alltid tenke på hva som er det beste for nettopp **det** barnet.

Fordi det er mange som jobber i barnevernet i Norge er det fort gjort at man forstår hovedregelen om barnets beste forskjellig. For eksempel kan en som jobber i barnevernet ett sted i Norge mene at barnets beste betyr én ting og bestemme ut fra det. En som jobber i barnevernet et annet sted kan mene det betyr noe annet og bestemme ut fra det. Det kan gjøre at barn og familier blir behandlet ulikt og urettferdig.

Utvalget har forslag som skal gjøre barnevernet mer likt og rettferdig. Ett av de forslagene er at barnevernsloven skal inneholde en slags **huskeliste** for de som skal bestemme om barnets beste, kalt **momentliste**.

Listen inneholder flere punkter som barnevernet bør tenke gjennom når de skal bestemme eller gjøre noe. Barnevernet må forklare hvorfor hvert punkt på listen er viktig eller ikke viktig for hvert barn.

Det som alltid er viktig er barnets mening.

Hva er barnets beste?

Barnets beste er et prinsipp, en slags hovedregel. Det handler om at voksne alltid må tenke på hva som er det beste for hvert enkelt barn når de skal bestemme noe i barnets liv. Barnets beste skal gjelde både for **måten** det bestemmes på, og for **resultatet** av det som blir bestemt. Det er fordi barnet skal kunne vokse opp på en trygg måte og ha det bra.

Utvalget foreslår denne momentlisten:

1. **Barnets behov for omsorg, beskyttelse og sikkerhet.** Barn trenger omsorg – både mat og et sted å bo, få hjelp til følelser, beskyttelse og sikkerhet. Dette er viktig å tenke på når barnevernet skal finne ut hva som er det beste for barnet. Det barnet har opplevd i livet er også viktig å huske på når man skal finne ut hva barnet trenger framover.
2. **Barnets identitet og utvikling av seg selv.** Det handler om at hvert enkelt barn er en egen person med egne rettigheter. Barn skal bli sett, forstått, tatt vare på og respektert som en person som er unik og viktig. Det må barnevernet passe på.
3. **Barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn.** Det handler om at mange barn føler at de hører til flere steder. Det må barnevernet finne ut av og huske på når de tar avgjørelser. Urfolk, som for eksempel samene, har helt spesielle rettigheter. De rettighetene må tas ekstra hensyn til.
4. **Barnets familie og stabile relasjoner til nære voksne.** Det handler om at barnevernet må ta hensyn til personene i et barns liv som er viktige for barnet, nå og i framtiden. Det å ha samme personer rundt seg over tid gjør at mennesker føler at de har sammenheng i livet. Det gjør oss trygge.

5. **Barnets særskilte sårbarhetsfaktorer.** Det betyr at barn kan være spesielt sårbare, som å ha sykdommer eller ha et liv som kan være skadelig. For eksempel at barnet blir slått av foreldrene sine eller har opplevd krig. Det er viktig at barnevernet husker at selv om flere barn har opplevd vanskelige ting, som vold, kan de trenge ulik hjelp.
6. **Barnets rett til kontinuitet og et trygt og tilpasset omsorgsmiljø.** Det betyr at barn skal oppleve å ha en god barndom. En god barndom handler om å føle seg trygg på den måten barnet trenger, og det å ha samme gode personer rundt seg til man blir voksen.
7. **Barnets sosiale situasjon, helse, utdanning og fremtidsutsikter.** Det betyr at barnevernet må passe på at barnet har god helse, får utdanning og får bruke evnene sine. Dette må barnevernet også huske på når barn må flytte hjemmefra eller når barn er på vei til å bli voksne.

Avgjørelser i undersøkelser

Utvalget foreslår å gjøre undersøkelser på en ny måte. Det er fordi barnevernet på de ulike stedene i Norge bør gjøre det mer likt og passe bedre på barns og foreldres rettigheter. Det mener Utvalget av flere grunner:

- ▶ Noen ganger undersøker barnevernet for lite. Det gjør at barn ikke får den hjelpen de trenger.
- ▶ Andre ganger undersøker barnevernet for mye. Da gjør ikke barnevernet det så forsiktig som de skal.
- ▶ Barn og foreldre får ikke være nok med på å bestemme hvor mye som skal undersøkes.
- ▶ Barn og foreldre får ikke vite nok og vet derfor ikke hva som skjer.
- ▶ Undersøkelser tar lang tid og det er ikke bra for barn og familier.

Utvalget foreslår disse stegene for bedre å passe på barns og foreldres rettigheter:

1. Barnevernet bør finne ut hvor alvorlig det er med en gang de får en melding fra noen. Innen 24 timer bør barnevernet lese meldingen og kanskje få mer informasjon fra de som har sendt den. Det er for at barnevernet raskt skal kunne vite om barnet trenger hjelp eller beskyttelse.
2. Dersom barnet ikke trenger hjelp med en gang, bør barnevernet innen 7 dager finne ut om de skal undersøke eller ikke.
3. Avklaringsfasen: Innen 30 dager må barnevernet finne ut:
 - Hvor alvorlig har barnet det?
 - Hva trenger barnet?
 - Skal barnevernet avslutte kontakten?
 - Skal barnevernet undersøke videre?
 - Skal barnevernet foreslå hjelpetiltak?
4. De gangene det kan skade et barn å leve slik de gjør hjemme, bør barnevernet bli ekstra godt kjent med barnet og familien. Innen 3 måneder skal barnevernet vite om de skal foreslå hjelp, avslutte kontakten eller foreslå hjelp som skal bestemmes av nemnda. For eksempel at barnet bør flytte.

Hvis det er spesielt vanskelige og omfattende problemer for et barn og familien, må det gjøres en **tværfaglig spesialistvurdering**. Det betyr at barnevernet sammen med andre fagfolk som er gode på hva barn trenger, finner ut hva som er det beste for barnet og familien.

Noen ganger trenger familier hjelp fra andre tjenester enn barnevernet for eksempel helsestasjonen, en lege eller skolen. Da mener Utvalget at barnevernet må hjelpe familien til å komme i kontakt med andre som kan hjelpe.

Hva er en tværfaglig spesialistvurdering?

Noen barn og familier kan trenge hjelp fra flere enn barnevernet. Det kan for eksempel være at barnet eller foreldrene er syke, har problemer med rus, eller at barnet trenger ekstra hjelp på skolen.

Noen ganger kan det også være vanskelig å finne ut hvilken hjelp som er best. I sånne saker bør barnevernet jobbe sammen med andre fagfolk som kan mye om helse, skole og andre temaer, for eksempel en psykolog, lege eller en lærer.

En tværfaglig spesialistvurdering betyr altså at flere hjelper til med å undersøke hva som kan være gode løsninger. Det er viktig at også barnet selv og foreldrene får si hva de mener er viktig.

Avgjørelser når barn frivillig flyttes hjemmefra

Noen ganger er både barn, foreldre og barnevernet enige i at barn ikke kan bo hjemme for en kort periode. Det kan skje for eksempel hvis pappa er veldig syk og ikke klarer å passe på barnet sitt. Det er kanskje ikke alltid barnet har lyst til å flytte, men at foreldrene tar den avgjørelsen.

Utvalget mener frivillighet er bra, men er likevel usikker på om barnevernet tar godt nok vare på barn og foreldre sine rettigheter når det er frivillige flyttinger. Utvalget lurer blant annet på:

- ▶ Om barn som flytter frivillig bor lenger hjemmefra enn det som er ment.
- ▶ Om barnet og foreldrene faktisk er enige i at barnet skal flytte eller om de føler seg presset til det av barnevernet.
- ▶ Om det er en god nok grunn til avgjørelsen om å flytte et barn fra hjemmet sitt.

Det trengs mer forskning om dette, men uansett mener Utvalget at reglene for frivillig flytting må bli tydeligere. Det er fordi man skal være mer sikker på at det er riktig når barn flytter frivillig.

BRO er spesielt viktig for disse barna. Da får barn som skal flytte frivillig hjemmefra en egen voksen som passer på rettighetene deres.

Avgjørelser ved akuttiltak

Hva er akuttiltak?

Akuttiltak er når barn raskt må flyttes hjemmefra. Det er ofte stressende, tungt og vanskelig for både barnet og familien. Derfor skal det være gode grunner til at det skal skje og det må være til barnets beste.

Akutt flytting kan skje når barnet og/eller foreldrene er enige med barnevernet om at det er best for barnet. Det kan også skje når de er uenige i flyttingen.

Det kan være veldig alvorlig dersom barn flyttes raskt ut av hjemmet uten at det er gode nok grunner til det. Derfor skal nemnda sjekke at slike flyttinger er skjedd riktig. Utvalget mener

at regjeringen må følge med på hvordan nemnda gjør jobben sin. For eksempel hvorfor nemnda er enige eller uenige i en flytting barnevernet foreslår.

Utvalget mener også at barnevernet må få tydelig veiledning om når og hvordan barn bør flyttes ut av hjemmet når det haster. Dette for at barnevernet i hele landet skal kunne gjøre det på en måte som er lik, god og anbefalt.

Utvalget mener at BRO også ved akuttiltak skal passe på barnas rettigheter. Da kan det se slik ut:

- ▶ Barnerepresentanten skal kontaktes når barnevernet tenker å flytte barnet hjemmefra.
- ▶ Barnerepresentanten skal være der for barnet ved flyttingen.
- ▶ Barnerepresentanten skal ha en viktig rolle når barnet skal følges opp av barnevernet.
- ▶ Barnerepresentanten skal være med på å legge til rette for at barnet har det best mulig.
- ▶ Barnerepresentanten skal kunne hjelpe barnet å klage på flyttingen hvis barnet vil det.

Avgjørelser i nemnda og domstolen

Utvalget mener at nemndene og domstolene stort sett er gode på det de skal gjøre, men det er likevel noen viktige ting som kan bli bedre:

- ▶ Det er ikke alltid gode nok begrunnelser for avgjørelser.
- ▶ Nemnda på ett sted gjør det annerledes enn nemnda andre steder. Det samme gjelder for domstolen.
- ▶ Nemnda og domstolen kan ikke bestemme hvilket fosterhjem eller institusjon som er til barnets beste.
- ▶ Barn og foreldre må noen ganger vente veldig lenge før de får avgjørelsen fra nemnda og domstolen.
- ▶ Noen advokater som hjelper barn og foreldre kan ikke nok om barn og barnevern. Det samme gjelder for noen dommere.

BRO vil være særlig viktig for barna i alt som nemnda og domstolen skal gjøre. For at nemndene og domstolene skal bli mer like og samtidig styrke barn og foreldres rettigheter, foreslår Utvalget at:

- ▶ Nemndene og domstolene får tydelige veiledere for hvordan de skal gjøre jobben sin. Da kan de jobbe mer likt og ha god kvalitet.
- ▶ Barnevernet får tydelige veiledere for hva de sender forslag om til nemnda. Da kan nemnda få nok og riktig informasjon.
- ▶ Nemndene og domstolene må tidlig bruke tid på å forberede seg, og sette seg enda bedre inn i hva barnevernssaken gjelder.
- ▶ Nemndene og domstolen skal ha frist for hvor lang tid de skal kunne bruke på jobben sin når det handler om små barn.
- ▶ Det skal være en godkjenning av advokater, slik at de som kan mye om barnevern brukes i sakene.

Samtaleprosess

Hva er samtaleprosess?

Samtaleprosess er en ny måte å bestemme på. Det er et møte nemnda lager for at barnevernet, barnet og foreldrene skal kunne finne løsning på det de er uenige om. Advokater er også med. Samtaleprosess gjøres ofte istedenfor en nemndsforhandling hvis alle vil det.

I møtet forsøker man å finne løsninger som er til det beste for barnet eller ungdommen. Noen ganger blir man enige om alt, og andre ganger blir man enige om noe.

Dersom man ikke blir helt enige, kan det hende man trenger flere møter. Andre ganger blir det likevel en nemndsforhandling fordi man ikke blir enige. Man vet lite om hvordan barn og foreldre opplever samtaleprosess, og det finnes ikke mye kunnskap eller forskning om hvordan samtaleprosess fungerer.

Utvalget mener at samtaleprosess kan gjøre at rettighetene til barn og foreldre ikke blir godt nok passet på:

- ▶ Det virker som at samtaleprosess brukes i saker der det ikke alltid passer, og det er store forskjeller mellom nemndene.
- ▶ Det kan hende voksne blir mer opptatt av å bli enige enn å finne ut hva som er det beste for barnet.
- ▶ Barnet får ikke mulighet til å være med å bestemme hva som skal skje.
- ▶ Det kan hende det trengs flere møter for å forsøke å bli enige. Det kan gjøre at barnet må være i en vanskelig situasjon over lenger tid.

For at barn og foreldres rettigheter skal bli bedre tatt vare på i samtaleprosess, foreslår Utvalget at:

- ▶ Nemndene får tydeligere regler for når man skal ha samtaleprosess.
- ▶ Nemndene skal tenke nøye gjennom i hver og en familie om samtaleprosess er det beste eller ikke.
- ▶ Nemndene skal passe på at barn ikke opplever å ha ansvar for de løsningene man kommer fram til i samtaleprosess.
- ▶ Det må følges med på hvordan barn og foreldres rettigheter blir ivaretatt, og om det er nyttig å bruke samtaleprosess istedenfor nemndsforhandling.

Hva er en nemndsforhandling?

Nemnda består av tre personer som skal bestemme i alvorlige saker. Dette er en **nemndleder som kan loven**, en **fagperson** som kan noe om barn, og en **vanlig person**. De skal bestemme om et barn for eksempel skal flytte i et fosterhjem eller ikke. Nemnda skal høre meningen til barnet, foreldrene og barnevernet. Foreldre har alltid en advokat som hjelper dem. Barn som er 15 år eller eldre får også alltid advokat til å hjelpe seg. Barnevernet har også en advokat. Advokatene sin jobb er å fortelle nemnda hva som er meningen og ønskene til de som er med på møtet. Meningene og ønskene begrunner de med lover, regler og rettigheter.

Hva er en domstol?

En domstol er et sted der folk kan få hjelp av en eller flere dommere til å løse uenigheter eller finne ut om noen har brutt loven. I barnevernet kan domstolen endre på det som nemnda bestemmer når de mener det er feil. Det kalles en rettslig overprøving. For eksempel må domstolen bestemme på nytt hvis noen klager på nemndas avgjørelse om at et barn må flytte hjemmefra. Ofte mener domstolen at det nemnda har bestemt er riktig.

Når nemnda skal høre alle sin mening, møtes barnet, foreldre, barnevernet og advokatene deres hos nemnda. Når de møtes, kalles det **nemndsforhandling**. Barnet eller ungdommen kan delta om de har lyst til å fortelle om sin situasjon og hva de ønsker, men de må ikke.

Bruk av sakkyndige når avgjørelser skal tas

Hva er en sakkyndig?

En **sakkyndig** i barnevernet er en person som har ekstra mye kunnskap om, og erfaring med, hvordan ta vare på barn og hva som er best for dem. De er ofte psykologer.

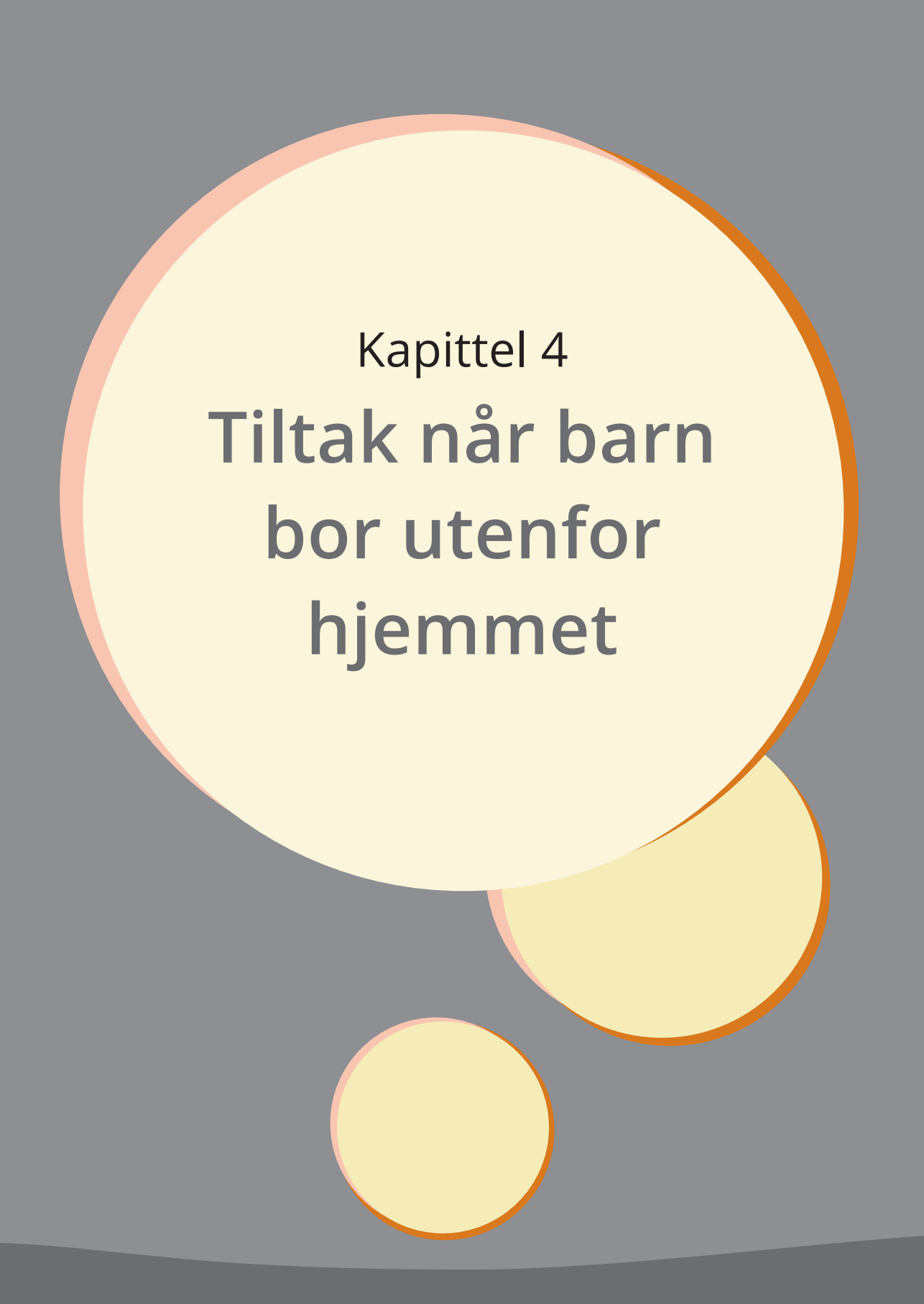
Sakkyndige inviteres inn av barnevernet, nemnda eller domstoler når noe er spesielt vanskelig å finne ut av. De sakkyndige sin jobb er å undersøke hvordan barnet og familien har det. De gir råd om hva som skal til for at barnet har det best mulig i sin situasjon. For eksempel kan en sakkyndig få i oppgave å finne ut hvorfor et barn ikke har det bra.

Utvalget mener:

- ▶ Det er fare for at det ikke brukes sakkyndige som har den riktige kunnskapen.
- ▶ Sakkyndige ikke får god nok beskrivelse av jobben de skal gjøre.
- ▶ Sakkyndige sin jobb kan bli bedre kontrollert.

Utvalget mener derfor at:

- ▶ Sakkyndige for det meste skal brukes av nemnd og domstol, og ikke av barnevernstjenestene. Det er fordi de kan gi svar på noe som barnevernet og andre ikke har visst nok om.
- ▶ Sakkyndige skal få tydelige beskrivelser av jobben de skal gjøre. Dette for at jobben de gjør skal være tilpasset den familien de undersøker. Det er også for å være sikker på at jobben gjøres mer likt fra familie til familie.

Kapittel 4
**Tiltak når barn
bor utenfor
hjemmet**

Dette kapittelet handler om hvordan barn og ungdommer sine rettigheter blir tatt vare på av barnevernet når de bor i fosterhjem eller på institusjon.

Som nevnt i starten, er det noen barn som ikke bor hjemme fordi det ikke er det beste for dem. Dette kan være veldig vanskelig for barna og familiene. Det gjør at Utvalget mener at man må passe ekstra godt på rettighetene deres. Spesielt når det kommer til:

- ▶ Retten barnet og foreldrene har til at barnet, når det er mulig, skal flytte hjem igjen.
- ▶ Barn og foreldres rett til å møte hverandre og være sammen når barnet ikke bor hjemme (samvær).
- ▶ Retten barnet har til å ha det trygt og godt når de bor i fosterhjem eller på institusjon.
- ▶ Retten barnet har til å høre til og å ha flere familier.
- ▶ Retten unge har til å få hjelp av barnevernet etter at de har fylt 18 år.

Barn og familiens rett til å møte hverandre og til å bo sammen igjen

Utvalget har sett på barn og foreldres rettigheter etter at et barn er flyttet hjemmefra. Det er gjort flere endringer de siste årene. Utvalget mener det likevel er noen ting som kan gjøres bedre:

- ▶ Barnevernet hjelper ikke foreldre nok etter at barna deres har blitt flyttet hjemmefra.
- ▶ Samvær, altså det at barn og foreldre møtes etter at barnet har flyttet, passer kanskje ikke godt nok for barnet.
- ▶ Barn får ikke møte søsknene sine ofte nok.

Det er andre ting Utvalget er usikker på:

- ▶ Tenker barnevernet godt nok over og begrunner nok når barn bør flytte hjem igjen?
- ▶ Husker barnevernet på at barnets beste er det viktigste når man skal bestemme samvær?
- ▶ Husker barnevernet på at barnets beste er det viktigste når et barn skal flytte hjem igjen?

For at barns og foreldres rettigheter skal bli bedre passet på, har Utvalget flere forslag.

- ▶ Det bør stå i nemndas avgjørelse hvor lenge de tror barnet trenger å bo hjemmefra.
- ▶ Barnevernet skal få tydelige regler for hvordan de skal hjelpe foreldre etter at barnet har blitt flyttet hjemmefra.
- ▶ Foreldre skal få hjelp og støtte rett etter at barn har blitt flyttet hjemmefra.
- ▶ Det bør lages tydelige planer og regler for ansvaret *familievernet* har. Familievernet er et sted familier kan gå for å få hjelp til å snakke sammen og løse ting som er vanskelig i familien.
- ▶ Man må vite mer om hvordan samvær gjøres på en god måte for barna.
- ▶ Det utredes om samtaleprosess kan være en måte å lage en god plan for når barnet skal flytte hjem igjen.
- ▶ Barnevernet skal hjelpe etter at barnet har flyttet hjem igjen.

Fosterhjem

Utvalget mener det er spesielt viktig at barn og unge som bor i fosterhjem får trygge og gode relasjoner til fosterforeldrene. Fosterforeldre vet hva de kan gjøre for barnet og hva de bør bestemme for at barnet skal ha det best mulig.

For å få det til mener Utvalget at:

- ▶ Fosterforeldre bør få bestemme mer. Det kan gjøre det tryggere for dem å ta avgjørelser som er viktige for barnet i hverdagen deres. For eksempel om barnet kan bruke Vipps eller reise med idrettslaget på turnering til et annet land.
- ▶ Fosterforeldre skal få mulighet til å klage hvis det tas avgjørelser i barnets liv som de er uenige i.
- ▶ Fosterforeldre skal få vite om viktige avgjørelser og hvordan barnet har det. For eksempel hva helsestasjonen vet om barnets helse.
- ▶ Barnevernsloven skal si noe om hvilke regler som gjelder for fosterforeldre når det gjelder hva de skal få betalt og hva de skal få av hjelp og støtte.

Institusjon

Utvalget mener at de fleste barn som ikke kan bo hjemme aller helst skal bo i en fosterfamilie. Dette er fordi familie og trygge relasjoner er viktig for barn. Det er barn og unge som trenger å bo på institusjon, men Utvalget mener at for mange barn ikke har det godt på institusjon:

- ▶ Barn og unge opplever seg tvunget på ulike måter.
- ▶ Mange føler seg utrygge, er ensomme og trives ikke.
- ▶ Mange føler at de ikke får nok informasjon og at de ikke får lov til å være med på å bestemme om det som skjer i livet deres.

Dette betyr at de ikke får den omsorgen, tryggheten og gode bånd til andre som de trenger og har rett på. Det er ikke bra når barn og unge har det slik. Utvalget mener det er lettere å gi barna god hjelp og omsorg hvis de bor i fosterhjem som er tilpasset deres behov.

For at flere barn og unge skal kunne bo i fosterhjem, trengs det fosterhjem som kan gi omsorg, knytte nære bånd og gi den hjelpen som hvert enkelt barn trenger.

Det må også være et støtteapparat rundt fosterhjemmene når barnet trenger det. Et støtteapparat kan bety en gruppe mennesker som jobber med at fosterforeldrene klarer å passe godt på barna og at barna får god hjelp. For eksempel lege, psykolog, barnevern, skole og helsestasjon.

Greit å vite

Det er en annen ekspertgruppe, kalt *Barnevernsinstitusjonsutvalget*, som har som jobb å finne mer ut om hvordan det kan bli bedre for barn og unge på institusjon. De kommer med sine forslag til endringer noen måneder etter Utvalget.

Når barn ikke kan flytte hjem igjen

Mange barn som bor i fosterhjem, kan ikke flytte hjem igjen, fordi det ikke er trygt nok eller fordi det ikke er bra for barnet å flytte fra fosterhjemmet. Utvalget mener det er viktig å beskytte barns rett til en trygg og god barndom i en familie. Barn trenger å vite at de hører til i familien og at de skal få være der uansett hva som skjer.

Barn som bor i fosterhjem, kan oppleve å måtte flytte til et nytt fosterhjem flere ganger. Det er ikke bra for barn å flytte ofte, ikke vite hvor de skal bo eller være usikker på hva som kan skje i fremtiden.

Mange barn i barnevernet sier de ønsker å være vanlige barn, uten at barnevernet skal bestemme og sjekke at alt er som det skal. Fosterforeldre sier også dette.

Utvalget mener derfor at det er bedre at barn som skal bo lenge et annet sted enn hjemme, får tilhøre en familie for alltid og at barnevernet ikke lenger skal kunne bestemme over barnet.

Forskere har funnet ut at:

- ▶ Barn trenger å vite at de hører til i familien uansett hva som skjer.
- ▶ Barn trenger trygghet på at de skal vokse opp med sine omsorgsgivere og at de ikke skal flytte.
- ▶ Barn som ikke kan bo hjemme har det bedre når de er adopterte enn hvis de bor i fosterhjem eller på institusjon.
- ▶ Barn som er adopterte får det bedre som voksne.

Slik ting er nå, er det de som jobber i barnevernet som bestemmer når man skal snakke om familieliv med barn og foreldre. Ulike personer i barnevernet rundt om i Norge kan gjøre det ganske ulikt. Det er ikke bra, fordi alle barn har samme rettigheter.

Utvalget foreslår derfor:

- ▶ En regel som sier at barnevernet ofte nok må tenke på og snakke med barnet om hvor barnet skal bo i fremtiden, og om det vil være best for barnet å bli i fosterfamilien. Det kan gjøre at barnet føler seg tryggere og som en del av en familie over tid.
- ▶ **Oppvekstadopsjon** – en ny ordning som ligner på adopsjon, men der de som er barnets foreldre beholder noen rettigheter. Dette fordi vanlig adopsjon ikke alltid passer for barnet og familiene, selv om det beste for barnet er å bo med fosterfamilien for alltid.
- ▶ Barn og foreldre skal kunne ha samvær også når det er en oppvekstadopsjon eller adopsjon.

Utvalget foreslår at hvis det er sånn at barnet blir adoptert eller oppvekstadoptert, skal barnevernet likevel gi hjelpetjenester til barnet og familiene som trenger det.

En god overgang til voksenlivet

Mange unge som har vært i barnevernet kan synes det er vanskelig å bli 18 år og voksen. De kan mangle den støtten og hjelpen som mange andre ungdommer har. Barnevernet har derfor noe som heter **ettervern** som skal hjelpe dem.

Ettervern gjør at ungdommene får den hjelpen de trenger til å klare seg selv når de blir voksne.

Forskere har funnet ut at mange unge ikke får den ettervernshjelpen de trenger:

- ▶ Mange ganger stopper barnevernet hjelpen uten at barnevernet vet hva ungdommen egentlig trenger.
- ▶ Det hender at det ikke finnes en begrunnelse for hvorfor barnevernet stopper hjelpen.

Dette kan gjøre at unge blir ensomme og står alene når de blir 18 år, og må ta mer ansvar i livet sitt enn det som er godt for dem.

For å sikre rettighetene til ungdommene, foreslår Utvalget at de som har bodd i fosterhjem eller institusjon skal ha rett på BRO – altså at de får ha barnerepresentanten fram til de er 25 år. Barnets representant skal passe på rettighetene til den unge, og at den unge får den hjelpen som trengs.

Før BRO kommer på plass, mener Utvalget at unge som ikke har bodd hjemme skal ha hjelp av en advokat til å passe på retten til ettervern.

Kapittel 5

Systemer for bedre rettssikkerhet og kvalitet

I dette kapitlet har Utvalget sett på om det trengs endringer i **systemene** som barnevernet jobber i. Blant annet:

- ▶ Måten barnevernet i kommunen fungerer.
- ▶ Måten barnevernet samarbeider med andre som jobber med barn. For eksempel skolen og helsestasjonen.
- ▶ Måten statsforvalteren passer på at barnevernet gjør jobben sin.
- ▶ Måten barnevernet vet at de som jobber der er de beste til å gjøre jobben.
- ▶ Måten barnevernet viser åpenhet og er til å stole på.
- ▶ Forskning – det vi vet om barnevernet og trenger å vite mer om.

Kommuner og barnevernstjenester

Norge er delt opp i 356 **kommuner**. Kommunene skal blant annet passe på at barna som bor der får gå i barnehage og på skole, og at de får hjelp av lege når de er syke og får hjelp av barnevernet når de trenger det. Hver kommune må ha en barnevernstjeneste eller samarbeide med en annen kommune om å ha en barnevernstjeneste.

Måten barnevernet i kommunen fungerer

Utvalget er bekymret for at barnevernet er veldig ulikt i de forskjellige kommunene i Norge. Det er veldig mange kommuner, og mange er ganske små eller det bor få mennesker der. Mulighetene de har til å hjelpe barn og familier er derfor veldig forskjellige.

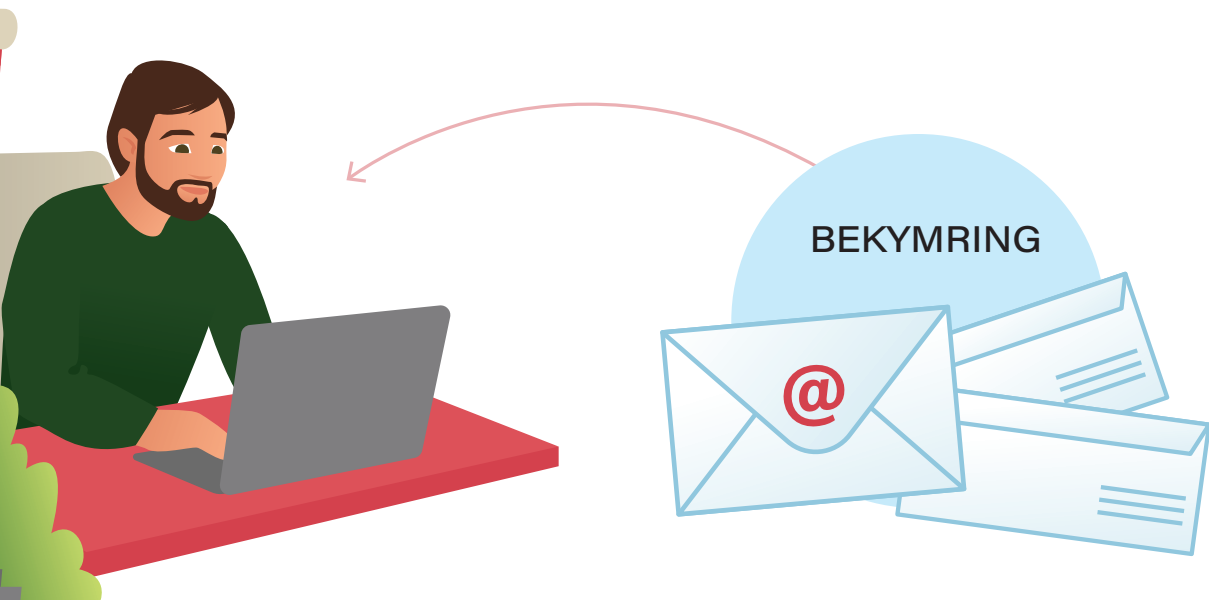
Noen barn og familier får god hjelp, mens andre ikke får det. Det betyr at ikke alle barn og ungdommer får like mye og like god hjelp. Det er et brudd på rettighetene til barn og foreldre som trenger hjelp av barnevernet.

Utvalget mener det kan være ekstra vanskelig for barnevernet på små steder å passe på at barn og foreldre får den hjelpen de trenger. Blant annet fordi det på små steder jobber færre eksperter, og da kan det bli vanskelig å hjelpe barn og familier som har det ekstra vanskelig.

Det er allerede gjort noen endringer for at det skal bli bedre, men Utvalget er likevel usikker på om det er godt nok. Utvalget foreslår derfor:

- ▶ Tydelige regler for barnevernets jobb slik at det kan bli mest mulig likt.
- ▶ Klare regler for det utvalget kaller *tverrfaglig spesialistvurdering* – det at barnevernet skal snakke med andre eksperter på barn når det er spesielt vanskelig i familier.
- ▶ Bufetat, de som i dag hjelper kommunene i barnevernet, skal hjelpe barnevernet når det er spesielt vanskelig for en familie.
- ▶ Dersom barnevernet flere ganger ikke får til å passe på barn og foreldres rettigheter, mener Utvalget at statsforvalteren skal kunne kreve at de samarbeider med andre kommuner. Det er fordi det er statsforvalteren som passer på at barnevernet gjør en god nok jobb.
- ▶ Det må utredes om det er bedre måter å organisere barnevernet på i Norge. Er det riktig at det er kommunene som skal ha ansvaret for barnevernet?

Måten barnevernet samarbeider med andre

I år 2022 ble det gjort endringer i lovene til de ulike tjenestene som jobber med barn. De fikk en plikt til å samarbeide med hverandre når et barn trenger hjelp fra flere forskjellige tjenester. Det finnes nå regler for hvordan det bør gjøres på en god måte. Det er bra.

Utvalget mener at det må jobbes med å finne flere tiltak som virker for barn og unge som trenger hjelp fra forskjellige tjenester. Det må for eksempel finnes tiltak som gir barn og unge hjelp til å ha det bra inni seg, ha det trygt og å få til å gå på skolen.

Da må barnevernet samarbeide med for eksempel lege og barne- og ungdomspsykiatri, og de som kan hjelpe med skoleproblemer. Det må også forskes mye mer på hvilken hjelp som virker.

For babyer som ikke er født

La oss si at en mamma har baby i magen. I dag kan barnevernet hjelpe babyen og mammaen før babyen er født, men bare hvis mammaen bruker narkotika eller andre rusmidler. Det er fordi det vil være farlig for babyen i magen hvis mammaen tar narkotika eller drikker mye alkohol.

Utvalget mener at det må utredes om barnevernet også andre ganger kan gi hjelp hvis det er fare for at en baby ikke kommer til å få det bra når babyen blir født. Da trengs det også samarbeid mellom alle tjenestene som kan hjelpe foreldrene til det ufødte barnet.

Utvalget mener det også bør lages hjelpetiltak til voksne som skal få baby og som selv fikk hjelp fra barnevernet da de var barn.

Måten statsforvalteren passer på barnevernet

Barnevernet har et stort ansvar. De skal gi riktig hjelp til barn og familier. Når noen har stort ansvar så må det også være noen som passer på. Det kan skje at barnevernet gjør feil. Det kan gi store konsekvenser for barnet og familien. Derfor må barnevernet ha systemer for å passe på at feil oppdages og repareres, slik at det ikke skjer igjen.

Det er mange som har ansvar for å passe på barnevernet.

Barneombudet, Sivilombudet, Riksrevisjonen, Helsetilsynet, og statsforvalteren. I tillegg har kommunene egne måter for å passe på at barnevernet ikke gjør feil. Utvalget mener at når det er veldig mange som skal passe på forskjellige deler av barnevernet, så blir det lett at ingen passer på at **hele** barnevernet fungerer for barn og unge.

Statsforvalteren er den viktigste av alle de som passer på barnevernet, og barn og foreldre kan klage til statsforvalteren. Utvalget mener måten statsforvalteren passer på barnevernet kan bli bedre:

- ▶ Statsforvalteren har ikke et godt nok system for å oppdage viktige feil i barnevernet.
- ▶ Statsforvalteren passer ikke på at barnevernet lærer og at det blir bedre for barn og foreldre etter at barnevernet har fått beskjed om å rette opp feil.
- ▶ Statsforvalteren bruker for lang tid på behandling av klager.

Dette fører til at barnevernet ikke alltid retter opp i feil som gjøres. Det fører også til at barn og foreldre opplever at de ikke blir hørt. Det er brudd på rettssikkerheten deres.

For at dette skal bli bedre, foreslår Utvalget:

- ▶ Statsforvalteren bør ha ansvar for å hjelpe til slik at de ulike tjenestene som hjelper en familie tar sitt ansvar. For eksempel at statsforvalteren inviterer til møter for å sørge for at det blir gitt riktig hjelp – kalt *tilsynsmøter*.
- ▶ Barn og foreldre får en raskere og enklere måte å klage på barnevernets avgjørelser. Som for eksempel en *klageportal* på internett.
- ▶ Statsforvalteren må ha plikt til å svare barn og foreldre raskt.

Forhåndsgodkjenning av de som jobber i barnevernet?

Utvalget har fått i oppgave å finne ut om de som skal jobbe i barnevernet bør godkjennes – at det lages en såkalt *autorisasjonsordning*. Utvalget mener at det ikke trengs en sann ordning, fordi det er ikke bevist at det gir bedre barnevern. Da er det dårlig bruk av penger.

Det bør likevel være måter å passe på at de riktige personene jobber i barnevernet. For eksempel bør det bli strengere for de som skal jobbe i barnevernet å vise politiattest. Politiattest er et bevis på at man ikke har gjort noe ulovlig.

Måten det kan bli mer åpenhet om barnevernet

Utvalget mener at det bør bli mer åpenhet om barnevernet. Barn og voksne i Norge må få vite mer om hva barnevernet gjør, hvorfor de gjør det de gjør og hvordan de arbeider.

Barnevernet har ikke lov til å dele informasjon om barn og familier som er i kontakt med barnevernet. Det kan likevel bli mer åpenhet om alt vi vet **om** barnevernet:

- ▶ Måten de jobber på.
- ▶ Det forskningen sier.
- ▶ Hva barn og foreldre mener om jobben barnevernet gjør.
- ▶ Det lover og regler sier skal gjøres.
- ▶ Hva som skjer i nemnda og domstolen.
- ▶ Hvem som kan hjelpe og hvordan.
- ▶ Og mye mer.

All informasjon om barnevernet må være forståelig for alle folk i alle aldre, og det må lages videoer og informasjon som kan høres på i stedet for å lese. Det må også være informasjon på flere språk.

Utvalget foreslår tre måter det kan bli mer åpenhet om barnevernet:

- ▶ **Barnevernsportalen** – en nettside der all informasjon om barnevernet finnes på ett sted. Der alle som ønsker det kan se alt vi vet om barnevernets jobb, avgjørelser som tas og hva forskningen sier. Det er viktig.
- ▶ Barn og foreldre skal få større mulighet til å si sin mening om barnevernet når politikere i kommunene skal bestemme. Da må det være møteplasser.
- ▶ Det skal være noen som jevnlig undersøker om barnevernet jobber slik som barnekonvensjonen og menneskerettighetene sier at de skal. Undersøkelsen skal leveres til Stortinget og regjeringen, slik at de vet hva som skjer.

Åpenhet er en del av rettssikkerheten til barn og foreldre. Forslagene kan gjøre at Norge passer bedre på barn og foreldres rettigheter.

Forskning

- Det vi vet om barnevernet og trenger å vite mer om

Utvalget mener at vi har altfor lite forskning om barnevernet, og at forskning som gjøres må ha et barne- og ungdomsperspektiv. Det betyr at når noe skal finnes ut så må forskeren undersøke hva barn og ungdom mener, og hvilke erfaringer barn og ungdom har om det, fra start til slutt. Det går ikke an å vite om hjelp virker for et barn eller en familie, uten at det undersøkes om det hjelper barnet.

Vi trenger å vite mer. Blant annet trenger man å vite hvordan barnevernet fungerer i dag og hvilken type hjelpetiltak som hjelper barn og foreldre. Når vi vet for lite om dette, betyr det at vi ikke vet om barnevernet i Norge fungerer og om hjelpen barn og foreldre får er god nok. Det trengs derfor god forskning av de aller flinkeste forskerne, slik at barn og ungdom og familier kan få så god hjelp som mulig.

For å få det til, mener Utvalget at det trengs:

- ▶ En stor satsning på forskning og kunnskap om barn og familier som er i utsatte og vanskelige livssituasjoner.
- ▶ Forskningssentre som skal forske og gi informasjon til de som bestemmer.
- ▶ Kunnskap om hvilken hjelp barn og foreldre mener hjelper dem. Det kalles for **kunnskapsbaserte metoder**.
- ▶ Alle som jobber i barnevernet må vite om de tiltakene som hjelper barn og familier.

Utgitt av: Barne- og familiedepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no
Publikasjonskode: Q-1257 B

Illustrasjoner: Melkeveien Designkontor AS

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon 03/2023 – opplag 200

